

PATRIMONI ARQUITECTURA // Joan Badia-Homs > TEXT // Josep Bursset > FOTOGRAFIA

Sant Joan de l'Erm, a Juià

Prop del Ter i la plana del Congost, Sant Joan conserva restes d'un priorat medieval i un exemple, únic a les Gavarres, d'arquitectura reinaxentista.

El nom de Sant Joan de l'Erm es repeteix en altres indrets del país. Sempre indica l'existència d'una capella o santuari en lloc solitari, despoblat, antigament a cura de donats, ermitans o comunitats monàstiques. Sant Joan Baptista visqué al desert, a l'erm...

A Juià és ben conegut el conjunt de ruïnes de Sant Joan (l'apel·latiu *de l'Erm* —o *Salerm* segons alguns autors— és quasi oblidat popularment). Es troben a cosa d'un quilòmetre al sud del poble, als vessants de les Gavarres que davallen cap al Ter i la plana del Congost, en una zona de bosc on predomina l'alzinar. Actualment, prop del mas Suardell, el gran casal que destaca, poc separat i al sud-oest del nucli de Juià, hi ha un rètol que assenyal·la el camí que hi porta.

La documentació coneguda fins ara sobre Sant Joan revela que, de bon principi, fou una capella, probablement fundada al segle XIII (la primera notícia és del 1276), amb ermità i un matrimoni de donats. L'any 1314 s'hi va instituir un benefici i consta que el santuari ja era regit per una confraria. El 1324 hi fou establert un petit priorat de monges benedictines procedents del monestir de Santa Coloma de Matella (prop de Sant Iscle d'Empordà, actual mas Cebrià). Matella i l'Erm formaven una sola comunitat, que va

entrar en forta decadència a causa de la gran mortaldat provocada per la «Pesta Negra» del 1348. Un temps després, les darreres tres monges van sol·licitar incorporar-se al monestir de Santa Maria de Vilanera, a l'entorn d'Em-

púries (sí, sí, allà on volen fer un camp de golf urbanitzat, tot i l'enorme interès arqueològic del paratge), fet que es produí l'any 1363. D'aquesta manera va desaparèixer definitivament la vida monàstica a Sant Joan de l'Erm. S'hi havia mantingut només durant prop de quaranta anys. Després, el santuari continuà força pròsper: s'hi celebraven els aplecs i la confraria abastava les poblacions properes; a més de gent de Juià, en formaven part els de Sant Joan de Mollet, Celrà, Sant Martí Vell, Madremanya i Pedrinyà. Hem trobat, per exemple, que, a principi del segle XV, el prevere beneficiat pertanyia a una família de Juià: l'any 1406 Bernat Quer va substituir el difunt Pere Quer (potser oncle o nebot). No s'ha esclarit quan es va extingir el culte al santuari (potser durant el segle XIX). La casa annexa continuava habitada entrat el segle XX; a Juià encara hi ha el record de «l'Ermitana», la darrera persona que hi va viure.

Una passejada per les ruïnes. El conjunt de restes dels edificis del santuari i del cenobi té encara una presència considerable. Però si la seva història ha estat, en part, investigada, els testimonis materials són poc coneguts i força oblidats, i esperen una bona descripció i valoració. Tant és així que en diferents publicacions s'hi han esmunyit

1 > Porta de l'església de Sant Joan de l'Erm (segle XVI).

2 > Detall d'una mènsula o capitellet.

3 > Escut (segle XIV?).

L'escut de «na Roca»

errors ben curiosos, fins i tot de caràcter geogràfic. Sovint ni tan sols resta clara la situació de Sant Joan de l'Erm a Juià, al Gironès. El text més aclaparador es troba a la GEC (volum 13, p. 244 de la primera edició) on s'informa que Sant Joan de l'Erm fou un monestir de localització desconeguda «situat a l'Alt Empordà, prop d'Empúries» (confonent-lo amb Vilanera?). Els dos historiadors que s'han ocupat del tema més recentment inclouen el monestir de Juià entre els cenobis femenins «de l'Empordà». Un d'ells menysprea qualsevol informació que puguin proporcionar els estudis sobre arquitectura i art, mentre l'altre escriu (l'any 1995) que «encara a principis del nostre segle en quedaven algunes parets», i remet a l'obra de Francesc Monsalvatje de 1909.

Avui, en el conjunt de ruïnes de Sant Joan de l'Erm, de fàcil visita, l'edifici més aparent i notable és l'església, de la qual resten els murs perimetrals, mentre la coberta és totalment esfondrada. Ara, les alzines també creixen a l'espai interior del temple. És una capella de planta rectangular, sense absis destacat, amb dos altars laterals. Tenia volta de llunetes o d'arestes, de la qual queden vestigis. Sobre el mur nord, s'hi dreça encara un singular campanaret d'espaldanya d'un sol arc. En el mur de capçalera, al fons del presbiteri, s'hi observen els encaixos deixats per l'apuntalament d'un retaule, desaparegut i ignot, com és lògic i lamentable. La façana ens ofereix els elements que, al meu entendre, són més significatius i atractius, sobretot la portada, de pedra de Girona ben tallada i polida. La segona llinda és resseguida per un

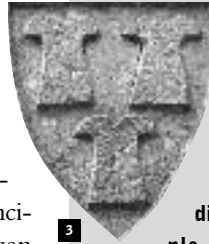
En el parament exterior del mur de migdia de l'església de Sant Joan, hi ha encastada una pedra, una antiga dovella de calcària que crida molt l'atenció. És evident que procedeix d'un edifici més vell.

La dovella té esculpit un escut on s'afiguren tres rocs heràldics, com podem veure a la fotografia que publiquem. D'antuvi, podríem pensar en una relació amb el famós llinatge de Rocabertí, que tenia aquest senyal com a emblema. Però els heraldistes (com, per exemple, Armand de Fluvià)

ens expliquen que el mateix senyal heràldic també ha estat emprat per famílies de cognom Roca, Rocafort, etc.

Gràcies a l'il·lustre arxiver J.M. Marquès, sabem que l'any 1347 la monja Brunissenda de Roca («na Roca») va ésser elegida priora de Sant Joan de l'Erm. Aquell mateix any hi havia hagut greus conflictes dins de la comunitat, que acabaren, fins i tot, amb agressions entre les monges.

De vegades, les parets i les pedres són quasi tan explícites com les fonts escrites. L'escut podria pertànyer a Pere de Rocabertí, que era bisbe de Girona l'any 1324, quan les monges de Matella arribaren a Juià. Però la priora i l'escut dels rocs també s'atrauen. Aquest podria ésser molt bé l'emblema familiar de «na Roca». En tot cas, és l'únic record clar i tangible del cenobi femení del segle XIV que avui podem observar entre les ruïnes de Sant Joan de l'Erm

guardapols de motllura prominent, que neix de dues senzilles mènsules poligonals. El marc de la porta també es motllurat i als extrems de la llinda té dues altres petites mènsules esculpides. A la del costat esquerre (de l'espectador) la decoració és vegetal, tiges i fulles formant ramell. A la dreta, hi ha una figuració de tradició antiga, medieval: dos cossos de felins (lleons?) amb un cap comú a l'angle, representants de forma ruda i esquemàtica.

A la llinda d'una porta del mur tradicional, que comunicava amb una sagristia o dependència desapareguda, hi ha gravat el nom de MOSSÈN ROCH COLOMER i la data MARS 1571. Per raons formals i d'estil es pot suposar que la data esmentada correspon o és poc posterior a la construcció de l'església, que tot i la seva relativa simplicitat és una obra d'esperit clarament renaixentista. A l'article anterior d'aquesta secció, dèiem que tenim pocs testimonis renaixentistes; caldria, per tant, preservar amb tota cura aquestes restes.

Al costat de migdia de l'església, hi ha un edifici ruïnós que hi és adossat i, a poques passes, un altre de força més gran. Entre tots dos, s'identifiquen les restes d'un pati, amb la cisterna. No queden elements que ens ajudin a datar-los; a la rodalia, encara es distingeix entre «la casa de l'ermità» i «el priorat».

Avui, el conjunt de ruïnes es manté net de sotabosc, un fet encomiable, però caldria una rigorosa campanya de consolidació per evitar la degradació progressiva del que s'ha conservat en aquest racó de les Gavarres, que guarda intactes l'enigma i la seducció dels llocs eremítics 🏰